

Baterie diagnostických testů jazyka pro předškolní a raně školní děti

Gabriela Seidlová Málková

Filip Smolík

a

Miroslava Nováková Schöffelová

Tereza Javornický Brumovská

Psychodiagnostika 2021 23.4.2021

FAKULTA
HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzita Karlova

Psychologický
ústav AV ČR

T A
Č R

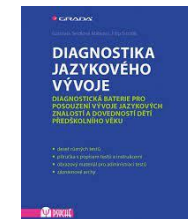
BDTJ-Baterie diagnostických testů jazyka

Vytváříme novou testovou baterii pro komplexní diagnostiku jazykových schopností doplněnou o normativní údaje.

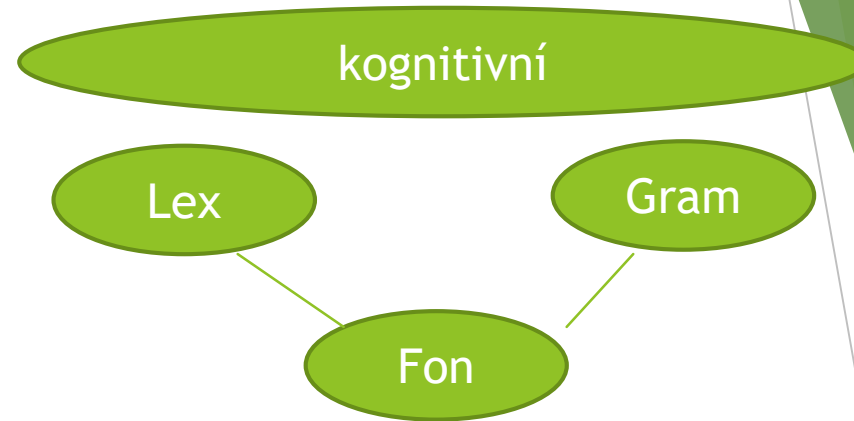
Společný projekt FHS UK a PsÚ AV podpořený TAČR v letech 2019- 2022, partnerem projektu (tzv. aplikačním garantem) je Asociace klinických logopedů ČR

- ▶ Navazujeme na naši předchozí práci (zejména Seidlová Málková, Smolík 2014), významně jsme rozšířili rozsah testové baterie i její vývojový rozměr
- ▶ Cílovou skupinou testové baterie jsou **děti ve věku od 3 do 8 let**

Baterii jsme koncipovali se záměrem **sestavit jednotlivé subtesty(úlohy) ve vývojovém kontinuu.**

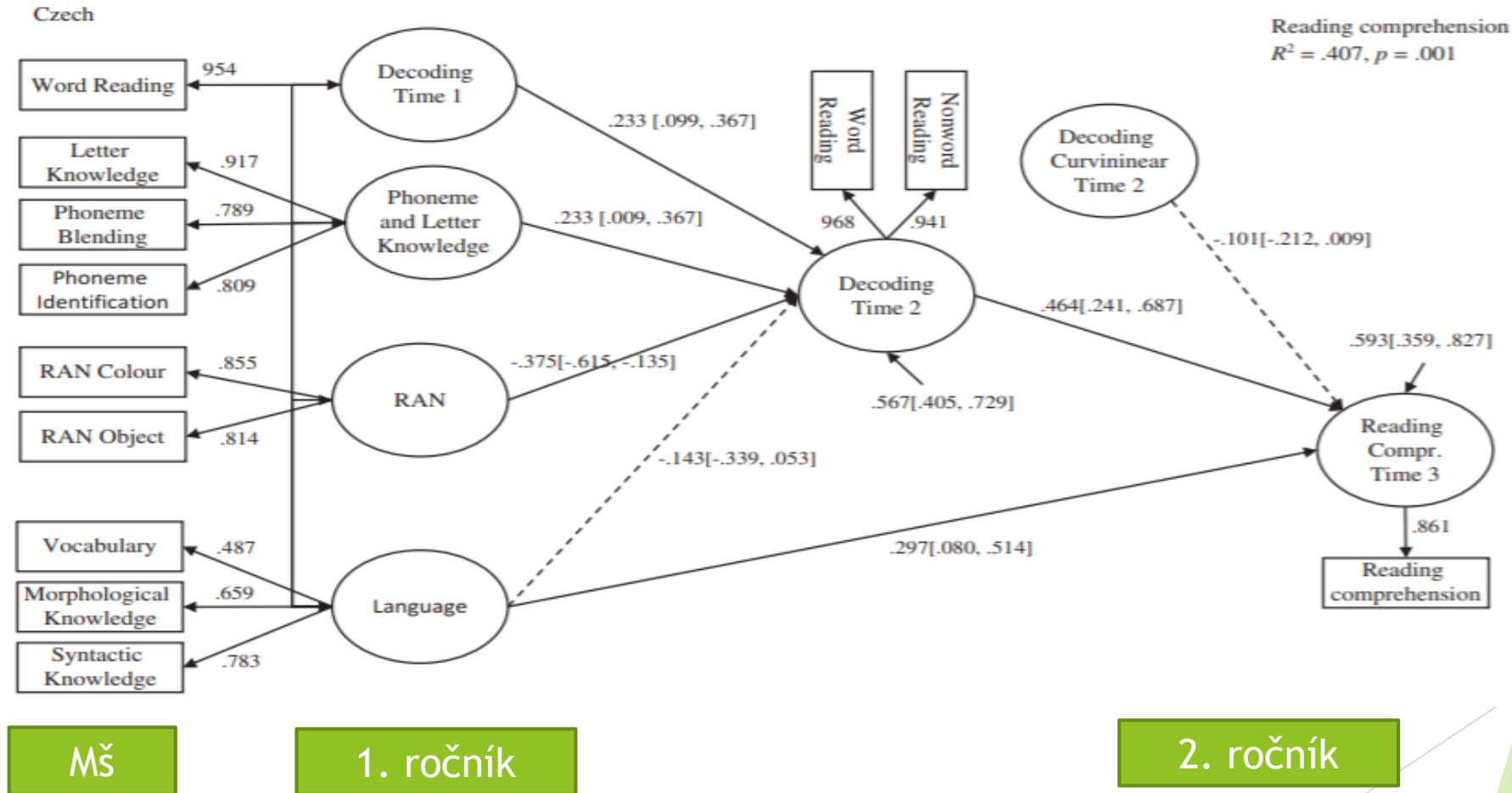
Obsah BDTJ

Baterie zachycuje vývoj fonologické, lexikální a gramatické jazykové roviny, baterii doplňujeme o důležité indikátory poruch vývoje jazykových schopností a gramotnosti

- ▶ Vzájemný vztah jednotlivých jazykových rovin jsme prověřili v rámci grantového projektu v letech 2010-2012 (Smolík, Seidlová Málková 2014, Seidlová Málková, Smolík 2014)
- ▶ Baterii jsme koncipovali se vědomím významu jazykových schopností pro rozvoj čtení: Caravolas et al 2019 - fonologická rovina je důležitá pro počáteční čtení, lexikální a gramatická pro rozvoj porozumění čtenému
- ▶ I když jsme při konstrukci testové baterie **primárně přemýšleli o významu jazykových schopností pro rozvoj gramotnosti, testová baterie by měla umožňovat komplexní diagnostiku jazyka bez vazby na gramotnost.**

Vývoj čtení od MŠ do 2. ročníku ZŠ (Caravolas et al 2019)

Zkušenosti našeho týmu důležité pro vznik BDTJ

Předchozí výzkumná práce

- 2008 - 2011: Projekt ELDEL
- 2010 - 2011: Fonologické a syntaktické uvědomování v předškolním věku
- 2010 - 2012: Porozumění gramatice a lexikonu u batolat
- 2013 - 2015: Trénink fonematického povědomí a znalosti písmen- jejich vývojová souvislost a vliv na rozvoj počáteční gramotnosti
- 2013 - 2015: Osvojování české gramatiky
- 2016 - 2018: Mentální zpracování gramatické a sémantické informace u českých dětí

Předchozí diagnostické baterie:

- Baterie testů fonologických schopností (NUV: 2013, 2017)
- Diagnostika jazykového vývoje pro předškolní děti (Grada:2014)

Struktura testové baterie

Fonologické subtesty	Lexikální subtesty	Morfo-syntaktické subtesty	Subtesty jazykově-kognitivní
Rozpoznávání slabik, rýmů a hlásek	Test pasivní slovní zásoby	Test morfologie	Rychlé jmenování obrázků, zvířátek a písmen
Analýza slabik a hlásek		Test porozumění gramatice	Opakování pseudoslov
Syntéza slabik a hlásek			Opakování vět
Elize hlásek			
Transpozice slabik a hlásek			

Principy konstrukce testové baterie

- ▶ U všechny jazykových rovin usilujeme sestavit jednotlivé subtesty jako vývojové „kontinuum“, aby bylo možné v rámci jednotlivých úloh pružně reagovat na věk dítěte a jeho „vstupní výkonovou hladinu“
- ▶ Pro potřeby zajištění dostatečné vývojové prostupnosti pracujeme s různými postupy:

Principy konstrukce fonologických subtestů:

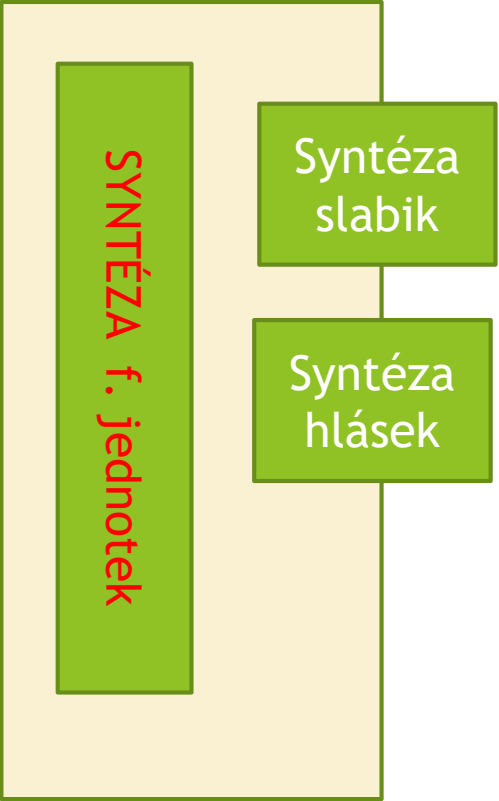
charakter podnětového materiálu (od obrázků k pseudoslovům),

náročnost kognitivní operace, kterou testová úloha vyžaduje (od rozpoznávání k manipulaci),

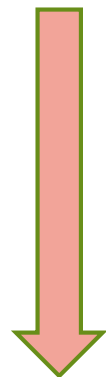
hlásková stavba slov (jednoduchá, se shluky)

způsobu poskytnutí odpovědi dítětem (verbnální nebo bez odpovědi s oporou obrázků)

FONOLOGICKÉ
SUBTESTY

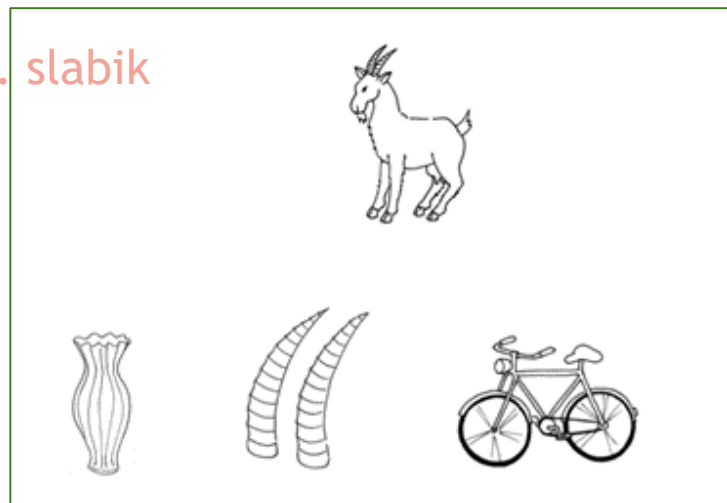
Principy konstrukce fonologických subtestů

	SLABIČNÁ ÚROVEŇ		HLÁSKOVÁ ÚROVEŇ	
	Output / se slovní odpověď /	Input / bez slovní odpovědi /	Output / se slovní odpověď /	Input / bez slovní odpovědi /
F. IDENTIFIKACE				
F. ANALÝZA				
F. SYNTÉZA				
F. MANIPULACE				

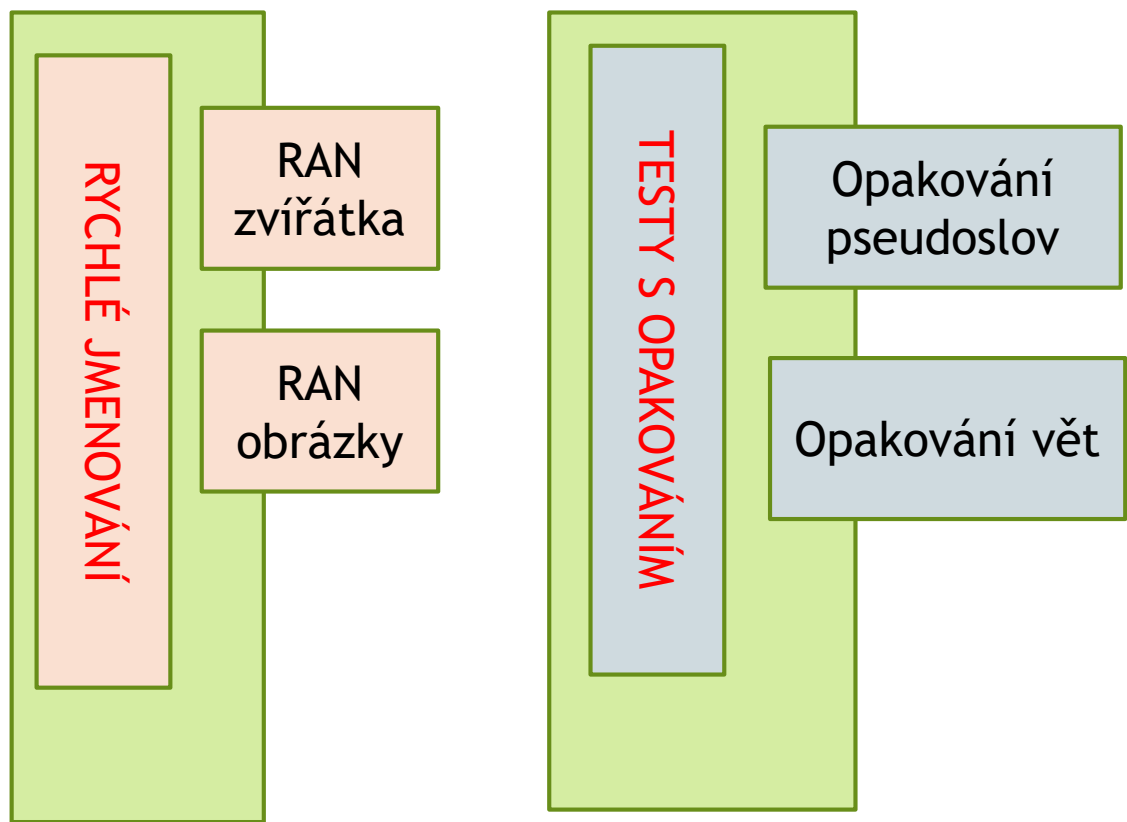
Roz. slabik

KOZA
VÁZA ? KOLO

ČIPO
LUTA ? ČITE

SUBTESTY
JAZYKOVĚ-
KOGNITIVNÍ

Principy konstrukce jazykově kognitivních subtestů:

Vybíráme typy úloh ve výzkumu prověřené zejména v souvislosti s rizikovými faktory ve vývoji gramotnosti

U testu RAN sledujeme především míru obeznámenosti dítěte s podnětovým materiálem

Principy konstrukce lexikální a gramatické části

- ▶ Pokrytí produkce i porozumění, lexikon, morfologie, morfosyntax

- ▶ Porozumění

- ▶ Porozumění slovům - obrázkový test, 4 obrázky
- ▶ Porozumění gramatice - stejný princip, 4 obrázky s podobným obsahem

Slon stojí a veze turisty.

Slon nestojí a veze turisty.

Slon stojí u stromu.

Turisté krmí slona.

- ▶ Produkce

- ▶ Morfologie - doplňování správných tvarů (úloha s vysokou prediktivní validitou)
 - ▶ Tady je jedna kostka. Tady jsou dvě ...; Ryba plave ve vodě. Včera to taky dělala; včera....
- ▶ Opakování vět - známý marker jazykových vývojových poruch

Prověření a standardizace BDTJ

- ▶ Standardizační a normativní studie (následující příspěvek)
 - ▶ Typicky se vyvíjející děti od 3 do 8 let
- ▶ Ve spolupráci s aplikačním garantem (AKL) realizujeme také prověření testové baterie pro potřeby praxe logopedických ambulancí u dětí s narušeným vývojem jazykových schopností
 - ▶ předškoláci

Participace aplikačního garanta (partnera v praxi)

Součástí projektu je studie užití testové baterie v prostředí ambulancí klinické logopedie

- ▶ 10 logopedek každá administruje cca 10 dětí
- ▶ **Celá baterie testů použita u školních dětí je u logopedických dětí rozdělena do 3 skupin:**
 - ▶ 1. Fonologická skupina testů
 - ▶ 2. Morfologická skupina testů
 - ▶ 3. Testy s opakováním
- ▶ „Kontrola“ vzorku napříč ambulancemi z hlediska klinického obrazu
- ▶ Monitoring průběhu administrace, sledování funkčnosti pravidel pro postup mezi jednotlivými úrovněmi subtestů

Výhled zpřístupnění BDTJ do praxe

Projekt přípravy a standardizace BDTJ ukončíme v roce 2022

Pro tuto testovou baterii hledáme vydavatele 😊

gabriela.malkova@fhs.cuni.cz

Tato prezentace je výstupem projektu FHS UK č. TLO2000174 „Komplexní diagnostická baterie pro posuzování jazykových a fonologických schopností v předškolním a raném školním věku“ podpořeného finančními prostředky TAČR v letech 2019-2022

Klinický obraz vzorku testovaných dětí: Posouzení podle logopedek

Diagnózy:

Vývojová disfázie převážně expresivní

Vývojová disfázie smíšená

Disfatické rysy (Dg. F80.9., F80.3.)

Komorbidity: ADHD, mutismus, balbuties, verbální dyspraxie, žádné

Sluchová paměť: v normě nebo narušená = potíže s opakováním slov, vět.

Dítě mělo vyš. nebo je dispenzarizováno:

- Ne
- Ano

Jaké:

psychiatr,

neurolog,

foniatr, ORL,

klinický psycholog,

SPC/PPP

Slovní zásoba

V normě (Dále nespecifikováno)

Lehce narušená = občas hůře vybavuje méně frekventované výrazy nebo je nezná

**Středně těžce narušená =
NESPECIFIKOVANÉ**

Těžce narušená = chybí některé slovní druhy, dlouhé latence při vybavování slov, dítě opisuje, často říká nevím..

Tvorba vět

V normě = Tvoří věty i souvětí

Lehce narušená = rozvité věty, nemá souvětí

Středně těžce narušená = jen jednoduché věty - max. 2-3 slovné věty

Těžce narušená = nejsou věty, tvoří jen 1 slovná sdělení

Gramatika

V normě = bez/nebo dysgramatismy velmi sporadicky

Lehce narušená = občasné dysgramatismy v koncovkách, těžších slovech

Středně těžce narušená = časté dysgramatismy, chyby v rodech, předložkách, zájmenech

Těžce narušená = některé gram. jevy zcela chybí - vynechává předložky, sponová slovesa, zvrtná zájmena, plete rody

Porozumění

V normě

Lehce narušená = nutno občas zopakovat otázku

Středně narušená = často neadekvátní odpovědi, časté opakování otázek

Těžce narušená = nerozumí, nutno napomáhat neverbálně

Narace (schopnost vyprávět)

V normě = udrží dějovou a časovou linii, vysvětlí vztahy bez ději a pointu příběhu

Lehce narušená = zvládá ale s dopomocí, nutno se občas doptat

Středně těžce narušená = vypráví jen s návodnými otázkami

Těžce narušená = ani s dopomocí není dítě schopno vyprávět

Narušení fonologických procesů

- ▶ Ne
- ▶ Ano

Jaké?

- ▶ Přehazuje slabiky
- ▶ vynechává hlásky, slabiky,
- ▶ komolí slova,
- ▶ Tvoří asimilace

Spontánní řeč

V normě = informační hodnota vysoká

Lehce narušená = nižší informační hodnota, občasná iniciativa komunikace partnera

Středně těžce narušená = nízká informační hodnota, nutná iniciativa komunikačního partnera

Těžce narušená = minimální, žádná

Artikulace

V normě = srozumitelná

Lehce narušená = mírně hůře srozumitelná řeč

Středně těžce narušená = středně těžce srozumitelná řeč

Těžce narušená = nesrozumitelná

Artikulace - Další sledované detaily u nesprávně tvořených hlásek: veláry, znělost, měkčení, vibranty, sykavky- jak?